

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารวัดของเจ้าอาวาสวัดในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับ ๕ ขั้นตอน ดังนี้

- ๓.๑ รูปแบบการวิจัย
- ๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- ๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- ๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล
- ๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การบริหารวัดของเจ้าอาวาสวัดในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบผสม (Mixed Method) โดยใช้ระเบียบวิธีเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In depth Interview)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ในการวิจัยครั้งนี้ ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ คณะกรรมการวัดในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี โดยผู้วิจัยจะจัดเก็บจากประชากรรวมทั้งหมด ซึ่งมีคณะกรรมการวัดทั้งหมด ๓๔๕ คน^๑

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ คณะกรรมการวัดในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีประชากรทั้งหมด ๓๔๕ คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างตามระดับชั้นอย่างเป็นสัดส่วน(Proportional Stratified Random Sampling) ตามขั้นตอนดังนี้

ทำการหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยนำไปกำหนดหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ (Taro, Yamane 1973)^๒ การคำนวณหาขนาด/จำนวนตัวอย่างในกรณีที่สามารถรู้จำนวนหรือปริมาณประชากร ในที่นี้ประชากรได้แก่ คณะกรรมการ ในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๓๔๕ คน การหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง (n) แสดงได้ดังนี้

^๑ กองงานเลขานุการเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก, บัญชีแต่งตั้งคณะกรรมการวัด, พ.ศ.๒๕๕๗.

^๒ อภิรักษ์ จันตะณี, การใช้สถิติวิเคราะห์ข้อมูล สำหรับการวิจัยทางธุรกิจ, ฝ่ายบัณฑิตศึกษา คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา, ๒๕๕๘, หน้า ๓๕.

$$\frac{N}{1 + N(e)^2}$$

โดย n = ขนาดกลุ่มตัวอย่างที่คำนวณได้

N = จำนวนประชากรที่ทราบค่า

$N(e)^2$ = ค่าความคลาดเคลื่อนที่จะยอมรับได้ (allowable error ๐.๐๕)

วิธีทำ

$$n = \frac{345}{1 + 345(0.05)^2}$$

$$= \frac{345}{1 + 0.8625} = \frac{345}{1.8625}$$

ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน $n = 186$ คน

ตารางที่ ๓.๑ จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามจำนวน คณะกรรมการวัด ดังนี้

ลำดับที่	วัด	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	
		จำนวนประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
๑	วัดทุ่งคอก	๖๕	๓๗
๒	วัดหนองวัลย์เปรียง	๖๒	๓๗
๓	วัดดอนมะนาว	๙๒	๓๘
๔	วัดรางเทียน	๖๙	๓๗
๕	วัดศรีเฉลิมเขต	๕๗	๓๗
รวม		๓๔๕	๑๘๖

การวิจัยเรื่อง การบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัด สุพรรณบุรี ผู้วิจัยกำหนดเลือกผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็น สำคัญของการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

๑. นายกานต์ ออมสิน

กำนันตำบลดอนมะนาว

๒. ดร.แหลม ศรีนุ้ย

นายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนมะนาว

๓. ผู้ใหญ่ยุพา น้ำใจเพชร

ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒

๔. นายสวัสดิ์ ทองเชื้อ

ไวยาวัจกร

๕. นายประสิทธิ์ แสงอรุณ

ไวยาวัจกร

๖. นายไพโรจน์ แสงอรุณ

ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลดอนมะนาว

๗. นางรัชณี ศรีอินกิจ

ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลดอนมะนาว

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ก.เชิงปริมาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม โดยมีขั้นตอนการสร้างและการตรวจสอบเครื่องมือ ดังนี้

๑) ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑. ศึกษาหลักการ และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี จากเอกสารและผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒. กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๓. กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัยโดยขอคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

๔ สร้างเครื่องมือ

๕. นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖. นำเครื่องมือการวิจัยไปทดลองใช้กับประชากรที่มีลักษณะคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาสัมประสิทธิ์ความเที่ยงตรงของเครื่องมือ

๗. ปรับปรุงแก้ไข

๘. จัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

๒) ลักษณะของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) ที่ผู้ศึกษาพัฒนาขึ้นตามกรอบของการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับความคิดเห็นของคณะกรรมการวัดที่มีต่อการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี และความคิดเห็นของคณะกรรมการวัดที่มีต่อการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี รวมทั้งศึกษาปัญหาและแนวทางเกี่ยวกับการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น ๓ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ อาชีพ การศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ทั้ง ๖ ด้าน คือ การปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ คือ เห็นด้วยมากที่สุด เห็นด้วยมาก เห็นด้วยปานกลาง เห็นด้วยน้อย เห็นด้วยน้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

๕ หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

๔ หมายถึง เห็นด้วยมาก

๓ หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง

๒ หมายถึง เห็นด้วยน้อย

๑ หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด^๓

โดยที่ผู้ตอบแบบสอบถามจะต้องแสดงความคิดเห็นจากคำถามที่ผู้ศึกษากำหนดเกี่ยวกับการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีลักษณะมาตราส่วนประเมินค่า (Numerical Rating Scale) มี ๕ ระดับ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

๕	หมายถึง	การบริหารวัดของเจ้าอาวาสอยู่ในระดับ	มากที่สุด
๔	หมายถึง	การบริหารวัดของเจ้าอาวาสอยู่ในระดับ	มาก
๓	หมายถึง	การบริหารวัดของเจ้าอาวาสอยู่ในระดับ	ปานกลาง
๒	หมายถึง	การบริหารวัดของเจ้าอาวาสอยู่ในระดับ	น้อย
๑	หมายถึง	การบริหารวัดของเจ้าอาวาสอยู่ในระดับ	น้อยที่สุด

ผู้วิจัยได้นำค่าเฉลี่ยมาใช้ในการบรรยายลักษณะของตัวแปร จึงได้กำหนดเกณฑ์ของค่าเฉลี่ยการบริหารจัดการไว้ดังนี้

ค่าเฉลี่ย ๑.๐๐ – ๑.๘๐ คะแนน	ถือว่ามีการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก ในระดับน้อยที่สุด
ค่าเฉลี่ย ๑.๘๑ – ๒.๖๐ คะแนน	ถือว่ามีการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย ๒.๖๑ – ๓.๔๐ คะแนน	ถือว่ามีการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย ๓.๔๑ – ๔.๒๐ คะแนน	ถือว่ามีการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย ๔.๒๑ – ๕.๐๐ คะแนน	ถือว่ามีการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก ในระดับมากที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา และแนวทางในการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ในการหาคุณภาพของเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

๑. ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้
๒. หาความเที่ยงตรง (Validity) โดยการนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จ เสนอประธานและกรรมการที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบและนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมจำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๑. พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ,ดร.

อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย

^๓ ชูติระ ระบอบ และคณะ, **ระเบียบวิธีวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย อริกิจบัณฑิต, ๒๕๕๒), หน้า ๑๐๘.

๒. พระครูปลัดสุรัสวดี ปญฺญาธิโร	อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย
๓. ดร.บุษกร วัฒนบุตร	อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. ดร. ยุทธนา ปราณีต	อาจารย์ประจำภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. ผศ.ประสิทธิ์ ทองอุ่น	อาจารย์ประจำหน่วยวิทยบริการคณะสังคมศาสตร์
วัดไร่ขิง พระอารามหลวง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย

เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาสาระ และโครงสร้างของคำถามตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยหาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม และวัตถุประสงค์ (Item – Objective Congruence Index : IOC) โดยได้ค่า IOC ตั้งแต่ ๐.๖ ขึ้นไปทุกข้อ

๓. หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้ (Try out) แก่คณะกรรมการวัดในตำบลต้นตาล อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน ๓๐ คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (α - coefficient) ตามวิธีการของ ครอนบาค (Cronbach)^๔ ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ ๐.๙๗๕

๔. นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ เพื่อใช้แจกกลุ่มตัวอย่างจริงในการวิจัยต่อไป

ข. เชิงคุณภาพ

การวิจัยเรื่อง การบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัย โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ผู้วิจัยนำผลการศึกษาค้นคว้าเอกสาร เพื่อกำหนดประเด็นข้อคำถามที่ใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ โดยยึดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย อาศัยกรอบแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

๑. ในด้านการการปกครอง สอดส่องดูแล รักษาความสงบเรียบร้อยของพระภิกษุสามเณรตลอดจนอุบาสก อุบาสิกาภายในวัด ในด้านนี้ท่านมีความเห็นว่าเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก ได้ดำเนินการกิจในเรื่องนี้อย่างไรบ้าง สอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัยอย่างไรบ้าง และมีนโยบายในการปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณร ผู้เป็นศาสนทายาทในอนาคตอย่างไรบ้าง

๒. ในด้านการศาสนศึกษาของวัดเพื่อส่งเสริมพระภิกษุสามเณรได้ศึกษาหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ท่านมีความเห็นว่า เจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก ได้ให้ความสำคัญในด้านนี้อย่างไรบ้าง และสอดคล้องกับการศึกษาของคณะสงฆ์อย่างไรบ้างและมีนโยบายในการพัฒนาศักยภาพการศึกษาของพระภิกษุ สามเณรในวัดอย่างไรบ้าง

^๔ สีน พันธุ์พินิจ, เทคนิคการวิจัยทางสังคมศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทงู้นพบลีซิ่ง จำกัด, ๒๕๔๗),

๓. ในด้านการศึกษาสงเคราะห์ เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมแก่เยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนการช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ในการศึกษาเล่าเรียน ท่านมีความเห็นว่า เจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก ได้ให้ความสำคัญและดำเนินการในด้านนี้อย่างไรบ้าง

๔. ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ท่านมีความเห็นว่า เจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก ได้มีการส่งเสริมในเรื่องนี้อย่างไรบ้าง สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างไรและมีนโยบายในการประกาศพระศาสนาเชิงรุกในอนาคตอย่างไรบ้าง

๕. ในด้านการสาธารณูปการเพื่อพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่สัปปายะ เหมาะแก่การศึกษาปฏิบัติธรรม ท่านเห็นว่า เจ้าอาวาสวัดในตำบลทุ่งคอก ได้ส่งเสริมสนับสนุนในด้านนี้อย่างไรบ้าง และวัดมีนโยบายในการพัฒนาวัดตลอดถึงอาคารสถานที่ให้เพียงพอแก่การศึกษาทั้งปริยัติสัทธรรมและปฏิบัติสัทธรรมอย่างไรบ้าง

๖. ในด้านการสาธารณสงเคราะห์เพื่อช่วยเหลือสังคมในด้านต่าง ๆ ของวัด ท่านเห็นว่า เจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก ได้เห็นความสำคัญและดำเนินการในด้านนี้อย่างไรบ้าง

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอน ดังนี้

๑. นำแบบสอบถามจำนวน ๑๘๖ ชุด โดยเก็บจำนวนเต็ม ที่เป็นคณะกรรมการวัดเก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการเก็บคืน

๒. การรวบรวมเอกสาร ผู้ศึกษารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ บทความ งานวิจัย และเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี

๓. ผู้ศึกษาดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามกับกลุ่มเป้าหมายคือ คณะกรรมการวัดในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน ๑๘๖ คน ซึ่งในการแจกแบบสอบถามผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามไปแจกและเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเอง

๔. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจัดเก็บโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และเครื่องมือที่ใช้คือ เครื่องบันทึกเสียง

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

๑. นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความสมบูรณ์ความถูกต้องในการตอบแบบสอบถามแล้วนำมาคัดเลือกฉบับที่สมบูรณ์เพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form)

๒. ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์

๓. การวิเคราะห์ข้อมูล

๑) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

๒) ข้อมูลเกี่ยวกับการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

๔. การทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบการบริหารวัดของเจ้าอาวาสในตำบลทุ่งคอก อำเภอสองพี่น้อง จังหวัดสุพรรณบุรี จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ผู้วิจัยใช้สถิติในการทดสอบ คือ โดยการทดสอบค่าที (t-test) สำหรับตัวแปรที่มี ๒ ค่า และทดสอบ (f-test) โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One way.anova) ในกรณีที่มีตัวแปรต้น มี ๓ ค่า ขึ้นไป หากพบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยทางสถิติ ก็ทำการทดสอบด้วยวิธีการผลต่างนัยสำคัญที่น้อยที่สุด (Least significant Difference : LSD) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕. ข้อมูลจากแบบสอบถามปลายเปิดผู้วิจัยจะทำการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม จากนั้นจึงจัดกลุ่มข้อมูล (Data Grouping) ตามสาระสำคัญที่ได้กำหนดไว้ในคำถามปลายเปิดแล้วจึงวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency)

๖. วิเคราะห์ข้อมูลจากการรวบรวมการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ จากนั้นจัดลำดับข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ แล้วทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์ เนื้อหานำเสนอเชิงพรรณนาความ (Content Analysis Techice)